

УДК 81'373.21:81'373.611

DOI <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2022.25.275372>**ВЕРБИЧ Святослав**

доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історії української мови та ономастики Інституту української мови НАН України, вул. Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна; тел.: +380954253216; e-mail: sviatoverb@ukr.net; <https://orcid.org/0000–003–4671–1898>

Sviatoslav Verbych

Doctor of Philology, Senior Research, Department of History of the Ukrainian Language and Onomastics Institute of Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine, St. Hrushevskoho, 4, Kyiv, 01001, Ukraine; e-mail: sviatoverb@ukr.net; <https://orcid.org/0000–0003–4671–1898>

**ОЙКОНІМИ
З ФОРМАНТОМ -ИН-ЦІ —
ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО
ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ
ПИТОМИХ
АНТРОПОНІМІВ
(НА МАТЕРІАЛІ
НАЗВ ПОСЕЛЕНЬ
ХМЕЛЬНИЧЧИНИ)**

**OIKONYM WITH
FORMANT -YN-TSI —
AN IMPORTANT SOURCE
FOR THE RECOVERY
OF FAVORABLE
ANTHROPONYMS
(IN NAMES OF THE
KHMELNYCHCHYNA'S
SETTLEMENTS)**

ABSTRACT

Introduction. The article analyzes six oikonyms of the modern Khmelnychchyna with the formant *-yn-tsi* (*Verborodyntsi*, *Voludryntsi*, *Molomolyntsi*, *Mushkutyntsi*, *Putryntsi*, *Syrvatyntsi*). The motivation of their creative foundations (group names of residents) and derived from anthroponyms (not preserved in Ukrainian names) were interesting for analysis. An etymological interpretation of the corresponding personal names is offered: **Velboroda*, **Volodra*, **Molomola* ' **Malomola*, **Mozgota*, **Putra(ya)* ' **Potra(ya)*, **Servata*.

Purpose. This paper intends to describe the primary (historical) forms of oikonyms *Verborodyntsi*, *Voludryntsi*, *Molomolyntsi*, *Mushkutyntsi*, *Putryntsi*, *Syrvatyntsi*. The study is an attempt to carry out their word-formation analysis and present the etymological analysis of the anthroponyms created for the corresponding oikonyms, and find out the motivation of their appellative semantics.

Object of study. The author described the Khmelnychchyna's oikonyms with the formant *-yn-tsi*: *Verborodyntsi*, *Voludryntsi*, *Molomolyntsi*, *Mushkutyntsi*, *Putryn-*

*tsi, Syrvatyntsi. The subject of the analysis is the word-forming characteristics of oikonoms, etymological (derivative and semantic) analysis of the creative anthroponyms *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata.*

Research methods. *In the analysis of oikonoms, the author used a descriptive method, with which he characterizes the word-forming structure of names Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. The article also uses the technique of etymological analysis — etymons of creative anthroponyms are established*Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata.*

Research results. *The article defines possessives with the suffix -yn, basic for group names of residents, creative for oikonoms Verborodyntsi, Voludryntsi, Molomolyntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. He restored the anthroponyms created for them *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata. The etymological forms for the specified personal names were established. The motivation behind the semantics of their foundations was clarified.*

Conclusions. *The author explained the original (phonetic) forms Velborodyntsi, Volodryntsi, Mozhotyntsi, Servatyntsi based on the analysis of the historical forms of the oikonoms Verborodyntsi, Voludryntsi, Mushkutyntsi, Putryntsi, Syrvatyntsi. The name Putryntsi did not undergo structural changes during its functioning. The creative anthroponyms *Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' *Potra(ya), *Servata were mostly formed on local Ukrainian soil as nicknames (*Velboroda, *Volodra, *Molomola ' *Malomola, *Mozgota, *Putra(ya) ' Potra(ya)) and only the name *Servata was formed as a folk variant before the Christian Servatius. The study established the anthroponym's etymons on the basis of etymological analysis. It is shown that these anthroponyms have a predominantly Slavic basis, with the exception of the genetically Latin name Servatius.*

Key words: *anthroponyms, group names of residents, derivational model of oikonoms with the formant -yn-tsi, primary form, nickname.*

ВСТУП

Становлення системи назв поселень сучасної Хмельницької області (станом на 1.01.2022 р. тут відначено 1451 населений пункт; <https://km-oblrada.gov.ua/khmelnytsky-region/administrative-territorial-structure/>) сягає своїми початками принаймні давньоукраїнського періоду. На це вказує передусім як наявність на території Хмельниччини низки назв літописних ойконімів (*Ізяслав, Меджибіж, Полонне* та ін.), так і специфічна словотвірна структура місцевих назв поселень і характер їхніх твірних основ. Зауважимо, що важливий показ-

ник архаїчності ойконімії певного регіону — словотвірні моделі, за якими було утворено відповідні назви. Серед них (моделей) переважають так звані посесивні, засобами вираження яких є присвійні суфікси *-jь, -iv (' -ев, -ов), -ин (на території Хмельниччини до такого типу назв належать, напр., *Доброгоща* (тепер *Доброгорща*), *Ізяслав* ' *Ізяславль*; *Берездів*, *Вачів*; *Білотин*, *Копистин* та ін). Початок становлення цих формантів сягає праслов'янського періоду (Купчинська 2011: 139). Однак найпродуктивнішими структурно-словотвірними типами в системі назв поселень досліджуваного регіону є утворення з присвійним суфіксом -ивк-а (' -овк-а, -евк-а) та ойконіми, похідні від групових назв мешканців із формантами -ивц-і, -ин-ці. На теренах Хмельниччини відповідні ойконіми відомі з XIV–XV ст.

Назви з первісно складним суфіксом -ивк-а, за винятком ойконімів на зразок *Березівка*, *Яблунівка*, дослідники вважають відантропонімними дериватами (Карпенко 1974: 466). Твірні основи таких ойконімів мотивовані різними особовими іменами (християнського походження чи їхніми народнорозмовними варіантами; прізвиськами). У межах Хмельниччини це, наприклад: *Антонівка*, *Баранівка*.

Виникнення назв поселень із формантами -ив-ці, -ин-ці пов'язують із періодом Київської Русі. В історичних джерелах XIV–XV ст. вони становлять уже цілком сформовану ойконімну модель (Бучко 2010: 319). Назви з формантами -ив-ці, -ин-ці деякі дослідники вважають відпатронімними, тобто такими, що безпосередньо похідні від імені батька якоїсь особи (Бучко 1970: 91; Бучко 2010: 319; Дика 2007: 89; Карпенко 1964: 19, 29; Торчинська 2008: 76, 78; Худаш 2004: 11–12). Однак кваліфікація таких ойконімів як відпатронімних дериватів некоректна, оскільки патронім — утворення від імені або прізвиська батька, а відпатронімний ойконім — назва поселення, пов'язана з ім'ям батька (предка), що колись проживав у цій місцевості, наприклад: *Глібовичі*, *Путятичі* (Німчук 1966: 32). Отже, ойконіми з формантами -ив-ці, -ин-ці—це не відпатронімні ойконіми, а назви, що постали способом онімізації відповідних апелютивів на позначення людей, які мешкали в поселеннях, названих ім'ям першозасновника (Кордуба 1938: 14), або ж вихідців із певного поселення. На теренах Хмельниччини серед таких назв — *Варівці*, *Кугаївці*, *Ожигівці*, *Солобківці*; *Гречинці*, *Жищинці*, *Котюржинці*, *Патринці* та ін. З-поміж ойконімів зазначеного дериваційного типу в межах

Хмельниччини наявні як назви, твірні основи яких мотивовані документально засвідченими антропонімами (*Жищинці, Котюржинці, Пахутинці, Почапинці, Хоптинці, Шебутинці* та ін.), так і назви, основи яких пов'язані з антропонімами, які не відзначені в українському (сучасному й попередніх періодів) іменникові. Саме такі власні особові назви й становлять особливий інтерес для дослідника.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснити структурно-семантичний аналіз ойконімів сучасної Хмельницької обл. зі словотвірним формантом *-ин-ці*, твірні основи яких мотивовані власними особовими назвами, не представленими в українському іменникові. Схарактеризувати відновлені антропоніми, встановити їхню етимологію, з'ясувати мотивацію семантики твірних основ цих власних особових назв.

ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ойконіми Хмельниччини з формантом *-ин-ці* — *Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкунці, Путринці, Сирватинці*, твірні основи яких мотивовані власними особовими назвами, не представленими в українському іменникові.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поставлені завдання зумовили застосування для аналізу ойконімів Хмельниччини з формантом *-ин-ці* описового методу (схарактеризовано словотвірну структуру назв) і прийому етимологічного аналізу (відновлено твірні антропоніми, встановлено їхні етимони, наведено і за потреби реконструйовано праформи для відповідних апелютивів і власних особових назв).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вербородинці (с., Хмельницького р-ну). Найраніша письмова згадка про цей ойконім датована 1-ю пол. XVI ст.: 1517 р. — *Vielbrodzincze* (ASIII: 158). Історична форма *Вельбродинці*, передана польською графікою, вказує на вторинність сучасної назви *Вербородинці*, яка усталася з 2-ї пол. XVI ст.: 1575 р. — *Вербородинець* (Теодорович 1891: 46), 1753 р. — *Вербородинцы* (Теодорович 1891: 30), 1885 р. — *Вербородинцы* (Волости: 238), 1906 р. — *Вербородинцы* (СНМ 1906: 213), 1946 р. — *Вербородинці* (АТП 1947: 245). Відомі на сьогодні пояснення зазначеного ойконіма не дають задовільного тлумачення його твірної основи. Так, краєзнавці Ю. М. Сіцинський та М. І. Теодорович припускали, що назва вказаного поселення пов'язана з наявністю в цій місцевості

великих бродів (ІМСХ: 347), а дослідники ойконімікону Хмельниччини М. М. Торчинський і Н. М. Торчинська виводять згадану назву від антропоніма *Вербород(а)* (Торчинська 2008: 98). Одначе, як уже було зазначено, історична форма ойконіма — *Вельбородинці* (*Вельбродинці* передає пол. фонетичний відповідник), що, відповідно, унеможливає її зв'язок із особою назвою *Вербород(а)*. За умови, що назва с. *Вельбородинці* первинна, її, з погляду словотвору, кваліфікуємо як результат онімізації групової назви мешканців *вельбородинці* ' **Вельбородин* (-а, -е) ' антропоніма **Вельборода* ' великий ' великий ' ('псл. **veljъ*; ЕСУМ 1: 346) + *борода*. На реальність такої твірної особової назви вказує споріднений пол. антропонім *Wielobradek* (Rymut II: 674) ' **Wielobrad(a)*. Очевидно, таке прізвище мала особа з великою бородою. Таке припущення безпосередньо підтверджує ст.-рос. антропонім *Великая Борода*, 1586 р. (Шульгач 2019: 194) й опосередковано — типологічно (з погляду структури) споріднені слов'янські антропоніми на зразок: хорв. *Veleglavac* (щодо мотивації пор. серб. і хорв. *велеглав* ' великоголовий '), блр. *Велигубина* (жін. прізвище) ' **Велегуба* (Шульгач 2019: 193). Щодо аналогічних складних утворень із першим компонентом *веле-* на українському ґрунті пор. ще діал. *вілеріба* ' кит ', *вельбіб* ' сорт великого бобу ' (ЕСУМ 1: 346, 347). Отже, *Вельбородинці* ' *вельбородинці* ' **Вельбородин* ' антропоніма **Вельборода*. Пізніша назва *Вербородинці* — фонетично видозмінена форма (асимілятивна зміна *л* ' *р* під впливом наступного *р*) від *Вельбородинці*.

Волудринці (с., Хмельницького р-ну). Згідно з історичними джерелами, це поселення відоме з 1509 р. (SGXIII:914). У XVI ст. ойконім засвідчено у формі *Волудринці*: 1569 р. — *Wolodryncze* (Żdz. XIX: 224). Із XVII ст. — *Волудринці*: 1678 р. — *Woludrynce* (Крикун 2015: 145), 1893 р. — *Волудринці* (Гульдман 1893: 72), 1946 р. — *Волудринці* (АТП 1947: 251). Н. М. Торчинська і М. М. Торчинський в основі ойконіма вбачають антропонім *Волудра* (Торчинська 2008: 121), який пов'язують із місц. діал. *волудра* ' страва із запареного борошна ' (СВГНЯ: 15). Однак первинна форма цієї назви — *Волудринці*, що вказує на її інакшу мотивацію. На нашу думку, ойконім *Волудринці* постав унаслідок онімізації групової назви мешканців *волудринці* ' **Волудрин* (-а, -о) ' антропоніма **Волудра* ' *Володьра*. Доонімне значення цього очевидного прізвища допомагає з'ясувати споріднене хорв. *volmder* ' той, хто краде і ріже волів ', пор. також відповідний ан-

тропонім *Voloder* (Rječnik 21: 288). Опосередковано реальність особової назви **Волод(ь)ра* підтверджують і типологічно споріднені чеськ. *kozodře* 'шкуродерство', пол. *kozodrza* 'т. с.' '**kozodyra* — результат складання основ **koza* + **dьrati* (ЕССЯ 12: 25). Отже, **Волод(ь)ра* ' **волод(ь)ра* ' *віл* + *драти* 'розривати на шматки, дерти; здирати' (ЕСУМ 2: 40).

Моломолинці (с., Хмельницького р-ну). Першу письмову згадку про цей ойконім датовано 1530-м роком: *Molomolyncze* (Ždz. XIX: 166). У XVII–XVIII ст. відзначено також варіанти *Маломалинці*: *Malomalińce* (XVII ст.; АНРР) і *Мармолинці*: *w Marmolincach* (1789 р.; АЮЗР III/5: 367). З XIX ст. й до сьогодні усталилася форма *Моломолинці*: 1893 р. — *Моломолинцы* (Гульдман 1893: 304), 1946 р. — *Моломолинці* (на той час Меджибізький р-н; АТП 1947: 235). Н. М. Торчинська і М. М. Торчинський відносять цей ойконім до відпатронімих назв, порівнюючи його з рос. антропонімами *Моломол*, *Маломол* (Торчинська 2008: 320). Із цього приводу зауважимо, що від особових назви *Моломол*, *Маломол* закономірно очікувати ойконімих дериватів на зразок **Моломолів* (-ова, -ово), **Маломолів* (-ова, -ово). Дериваційна ж модель ойконімів на *-ин-ці* передбачає безпосередній зв'язок таких назв із груповими найменуваннями мешканців. Відповідно *Моломолинці* ' *моломолинці* ' посесива **Моломолин* (-а, -о) ' антропоніма **Моломола* (як відомо, присвійний формант *-ин* приєднувався до основ на *-а*). Етимологія цієї власної особової назви неоднозначна. Її можна аналізувати і як первинну, і як фонетично вторинну. Якщо антропонім **Молмола* первинний, то його можна розглядати як формально співвідносний із основою болг. топоніма *Мламолово* (' **Мламол*), слвн. *mlámol* 'прірва' ' псл. **molmolь* — результат редуплікації псл. кореня **mol-* 'псл. **melti* 'молоти' (ЕССЯ 19: 190). Проте за такого пояснення складно зрозуміти причини номінації людини такою назвою. З огляду на це імовірнішим видається тлумачення антропоніма **Молмола* як фонетично вторинного щодо **Маломола* (*о* ' *а*) під впливом наступних складів із голосним *о*), реальність якого підтверджує ст.-рос. антропонім *Маломолка* (*Моломолка*), 1655 р. (Тупиков 1903: 241). В. П. Шульгач виводить це прізвище від первинної форми **Маломолвка* ' псл. **Malomъlvьka* ' **malo* + **mъlva* (Шульгач 2019: 174). Щодо мотивації семантики антропоніма **Маломола* пор. укр. *маломовний* 'який не любить багато говорити; мовчазний, небалакучий' (СУМ IV:

611). Варіант *Мармолинці* вторинний, виник унаслідок розподібнення близькоартикуляційних приголосних *л і р*.

Мушкунтинці (с., Кам'янець-Подільського р-ну). В історичних джерелах цей ойконім відзначено з 2-ї пол. XVII ст. як *Мозготинці*: 1678 р. — *Mozgotynze* (Крикун 2015: 154). Історичні форми наступних періодів засвідчують фонетичну видозміну назви: 1765 р. — *W Moskutyncach* (АЮЗР V/2(1): 121), 1875 р. — *Мушкотанцы* (СКЕР), 1885 р. — *Muszkutyńce* (SGVI: 817), 1946 р. — *Мушкунтинці* (АТП 1947: 231). З огляду на першу фіксацію зазначеного ойконіма як *Мозготинці* саме цю форму доцільно вважати первинною. Пізніші варіанти фонетично вторинні від *Мозготинці* ' *Москотинці* (з ' *с* під впливом наступного глухого *к*) ' *Мускотинці* (у ' *о* під впливом попереднього губного *м*) ' *Мушкотинці* (-*ск*- ' -*шк*-, що засвідчують численні лексеми на зразок *шкіра*, *шкло* (' *скора*, *скло*) та ін.) ' *Мушкунтинці*. Як засвідчує словотвірна модель із формантом *-ин-ці*, назва *Мозготинці* постала способом онімізації групової назви мешканців *мозготинці* ' **Мозготин* (-*а*, -*о*) ' антропоніма **Мозгота*. Ця особова назва не має апелятивної підтримки на українськомовному ґрунті. Однак це аж ніяк не вказує на її іншомовну (неслов'янську) природу, оскільки вказаний антропонім можна етимологізувати в межах слов'янського мовного простору з урахуванням рос. діал. *мозготать* 'їсти', 'бити', 'багато говорити', блр. діал. *мозготать* 'бити, розбивати', що сягають псл. **mozgotati* (ЕССЯ 20: 92). Беручи до уваги наведені факти, відновлений антропонім **Мозгота* можна аналізувати як лексико-семантичний дериват від апелятива **mozgota*, утвореного безафіксним способом від дієслова **mozgotati*. На потенційність такої праформи додатково вказує відновлений в ЕССЯ парадигматичний варіант чол. р. ***mozgoty* (ЕССЯ 20: 92), що як за формою, так і за семантикою споріднений із реконструйованим **mozgota*.

Путринці (с., Шепетівського р-ну). Назва поселення не зазнала формальних змін із часу своєї першофіксації, що, відповідно, засвідчують її історичні форми: 1583 р. — *Ze wsi Putryniec* (Żdz. XIX: 135), 1875 р. — *Путринцы* (ПУМ), 1906 р. — *Путринцы* (СНМ 1906: 77), 1946 р. — *Путринці* (АТП 1947: 231). Щодо походження ойконіма, то Н. М. Торчинська і М. М. Торчинський виводять його безпосередньо від особової назви *Путра* (Торчинська 2008: 388). Таке пояснення дериваційної структури ойконіма *Путринці* сумнівне, оскільки від за-

значеного антропоніма закономірно очікувати утворення назви поселення *Путрин* (-а, -о). *Путринці* — результат онімізації групової назви мешканців *путринці* **Путрин* (-а, -о) антропоніма **Путра* / **Путря*. Така особова назва колись функціонувала в українському іменникові, на що вказує похідний ст.-укр. антропонім *Путренко*, 1649 р. (Реєстр: 193). Пор. ще блр. прізвище *Путра* (Бірыла 1969: 339). Однак антропонім *Путра(я)* можна кваліфікувати як первинний (пор., наприклад, укр. діал. *пэтра* 'каша з житнього борошна; недоброякісна, несмачна їжа', *пэтря* 'їжа з вареного ячменю і солодкого квасу'; ЕСУМ 4: 641), так і фонетично вторинний (унаслідок лабіалізації первинного *о* в *у* під впливом попереднього губного *п*) від *Потра(я)*. Споріднений антропонім зафіксовано в польському іменнику, пор. особову назву *Potrz*, яку В. П. Шульгач етимологізує в складі лексем блр. діал. *пóтра* 'полова', рос. *потра́ть* 'витерти що-небудь чим-небудь' і зводить до праформи **Ротьрь* (Шульгач 2015: 153). Пор. у цьому контексті ще споріднені укр. діал. *пóтрить* 'усе, що стерлося або поламалося', *пóтрых* 'потертъ', *пóтрых* 'т. с.' (ЕСУМ 4: 543; 5: 559). На підтвердження мотивації семантики антропонімооснови *Потра(я)* в колі лексики з коренем *-тр-* ('-тьр-) наведемо споріднені укр. прізвища *Потурай* 'потирати' терти злегка або час від часу; знущатися з кого-небудь, зневажати когось' (Габорак 2019: 400), *Трало* ~ рос. діал. *трать* 'терти' (Шульгач 2015: 151), *Трина* 'бойк. трі́на' 'відходи після молотьби', 'дрібна солома', 'стерте сіно', гуцул. *трі́на* 'т. с.' (Чучка 2005: 559).

Сирватинці (с., Городоцького р-ну). Більшість історичних форм цього ойконіма, починаючи від першофіксації в кін. XV ст., засвідчує первісну назву *Сирватинці*: 1493 р. — *Servaczyncze* (Михайловський 2021: 296), 1569 р. — *Seruaczyncze* (Żdz. XIX: 219), 1678 р. — *Serwaczynce* (Крикун 2015: 161), 1765 р. — *W Serwatyńcach* (АЮЗР V/2(1): 139), 1889 р. — *Serwatyńce* (SGX: 457), 1893 р. — *Сирватинцы* (Гульдман 1893: 459), 1946 р. — *Сирватинці* (на той час Смотрицький р-н; АТП 1947: 244). Варіант *Serwaczynce* виник унаслідок помилкового запису форми *Serwacince* або *Serwatynce*. З погляду словотвору *Сирватинці* групової назви мешканців *сирватинці* **Сирватин* (-а, -о) антропоніма **Сирвата*. Таку особову назву зафіксовано в польському іменнику: *Serwata* (Rymut II: 411). Пор. ще похідний ойконім *Serwacin* у колишньому Ковельському пов. на Волині (SGX: 457). Отже, сучасна назва *Сирватинці* фонетично вторинна щодо *Сирватинці* й по-

стала, імовірно, внаслідок випадкового зближення з лексемою *сир*. Формальний аналіз структури антропоніма **Сервата* дає підстави кваліфікувати його як розмовну форму від *Серватій* лат. імені *Servatius* (SI: 157), пов'язаного, очевидно, з лат. *servātio* 'дотримання правила' ' *servo* 'спостерігати, берегти, бути уважним, дотримуватися' (ЛРС: 795). Важливо відзначити, що в сучасному українському іменникові антропонім *Серватій* не представлений. Натомість це ім'я побутує в інших слов'янських мовах, пор. блр. *Сярваціў* (*Sjarvacij*), рос. *Серватий* (*Servatij*), болг. *Сервацій* / *Серватуй* (*Servacij*/ *Servatij*), чеськ. і слвц. *Servác*, пол. *Serwacy*, хорв. *Servacije*, слвн. *Servacij* (SI: 157).

ВИСНОВКИ

Структурно-семантичний та етимологічний аналіз ойконімів *Вербородинці*, *Волудринці*, *Моломолинці*, *Мушкунці*, *Путринці*, *Сирватинці* уможливив такі висновки:

1. Переважна більшість проаналізованих власних назв поселень відображає фонетично змінені форми, які постали з первинних словоформ *Вельбородинці*, *Володринці*, *Мозготинці*, *Серватинці*.

2. Твірні основи (відповідні групові назви мешканців) всіх наведених ойконімів мотивовані посесивами з формантом *-ин*, похідними від антропонімів **Вельборода*, **Волод(ь)ра*, **Моломола*, **Мозгота*, **Путра(я)* ' **Потра(я)*, **Сервата*, які не представлені в українському іменникові.

3. Лінгвістична характеристика зазначених антропонімів свідчить про прізвиськовий характер власних особових назв **Вельборода*, **Волод(ь)ра*, **Моломола*, **Мозгота*, **Путра(я)* ' **Потра(я)*. Ім'я **Сервата* — народнорозмовна форма від християнського *Серватій*.

4. На підставі етимологічного аналізу вказаних антропонімів встановлено їхні етимони: **Вельборода* ' *велий* 'великий' + *борода*, **Волод(ь)ра* ' **волод(ь)ра* ' *віл* + *драти* 'розривати на шматки, дерти; здирати', **Молмола* ' **Маломола* ' **malo* + **mьlva*, **Мозгота* ' **mozgota* ' **mozgotati* 'їсти; бити; багато говорити', **Путра(я)* ' **Потра(я)* ' *потра* 'щось потерте', **Сервата* ' *Серватій* ' лат. імені *Servatius* ' лат. *servātio* 'дотримання правила' ' *servo* 'спостерігати, берегти, бути уважним, дотримуватися'.

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Структурно-семантичний та етимологічний аналіз ойконімів Хмельниччини з формантом *-ин-ці* розкриває перспективи, по-

перше, для відповідного лінгвістичного дослідження таких назв поселень в інших регіонах України, передусім із давньою історією; подруге, для спеціального аналізу ойконімів (у межах України) інших словотвірних типів із подальшою характеристикою їхніх твірних антропонімооснов.

ЛІТЕРАТУРА, ДЖЕРЕЛА

- АТП (1947). Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. Видання перше. Київ: Укрполітвидав.
- АЮЗР (1859–1914). Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов [...]. Киев: Типография Г. Т. Корчак-Новицкого. Ч. I–VIII.
- Бірыла, М. В. (1969). Беларуская антрапанімія. 2: Прозвішчы, утваранья ад апелятыўнай лексиці. Мінск: Навука і тэхніка.
- Бучко, Д. Г. (1970). Українські топоніми на -івці, -инці в XIV–XV ст. *Питання історії української мови* / відп. ред. Л. Л. Гумецька. Київ: Наукова думка. С. 88–101.
- Бучко, Д. Г. (2010). Аналіз ойконімії конкретного регіону крізь призму номінації (на матеріалі ойконімії Тернопільщини). *Prace Komisji językoznawczej [Poznańskie towarzystwo przyjaciół nauk. Wydział filologiczno-filozoficzny. Komisja językoznawcza]*. Т. 56: Miasto w perspektywie onomastyki i historii / Pod red. J. Sarnowskiej-Gieffing i M. Graf. Poznań. S. 315–324.
- Волости (1885). Волости и важнейшие селения европейской России. По данным обследования, проведенного статистическими учреждениями Министерства внутренних дел, по поручению Статистического совета. Вып. III. Губернии Малороссийские и Юго-Западные. Санкт-Петербург: Типография Министерства внутренних дел.
- Габорак, М. М. (2019). Прізвища Галицької Гуцульщини: етимологічний словник. Івано-Франківськ: Місто НВ.
- Гульдман, В. К. (1893). Населенные места Подольской губернии: алфавитный перечень населенных пунктов. Каменец-Подольский: Типография Подольск. губерnsk. правления.
- Дика, Л. Л. (2007). Ойконіми Вінниччини, мотивовані слов'янськими особовими іменами. *Студії з ономастики та етимології. 2007* / відп. ред. В. П. Шульгач. Київ. С. 86–97.
- ЕСУМ (1982–2012). Етимологічний словник української мови: у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Наукова думка. Т. 1–6.
- ІМСХ (2011). Історія міст і сіл Хмельниччини (за працями Ю. Й. Сіцинського і М. І. Теодоровича): навч. посібник / упоряд. Тимошук. О. Хмельницький: Поліграфіст.

- Карпенко, Ю. О. (1964). Топоніміка гірських районів Чернівецької області: конспект лекцій. Чернівці.
- Карпенко, Ю. А. (1974). Топонимическая реконструкция географии и географическая реконструкция топонимии. *Actes du XI-e Congrès international des Sciences onomastiques* (Sofia, 28.VI–04.VI. 1972). Sofia. T. 1. С. 465–473.
- Кордуба, М. (1938). Що нам кажуть назви осель? Львів.
- Крикун, М. (2015). Документи комісарського суду Подільського воєводства 1678–1679 років. Львів: В-во Українського католицьк. ун-ту.
- Купчинська, З. (2011). Ойконімна архаїка України. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. С. 139–148.
- ЛРС (1949). Латинско-русский словарь / И. Х. Дворецкий, Д. Н. Корольков. Москва: Гос. изд-во иностр. и национ. словарей.
- Михайловський, В. (2021). Історія, мова, географія: топоніми середньовічного Поділля. Київ: Темпора.
- Німчук, В. В. (1966). Українська ономастична термінологія (проект). *Повідомлення Української ономастичної комісії* / відп. ред. К. К. Цілуйко. Київ. Вип. 1. С. 24–43.
- ПУМ (1875). Специальная карта Европейской России [Правобережная Украина и Молдавия] / под ред. Стрельбицкого. Б. м.
- Реєстр (2014). Реєстр Війська Запорозького 1649 року (алфавітний покажчик прізвищ) / упоряд. В. Ф. Ковальчук. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети».
- СВГНЯ (2015). Словник власних географічних назв Ярмолинеччини: словник топонімів / уклад. Москаленко В. М., Слободян А. Л. Ярмолинці.
- СКЕР (1875). Специальная карта Европейской России / изд. Военно-топографического отдела Главного Штаба. Без м.
- СНМ (1906). Список населенных мест Волынской губернии. Житомир: Волынская губернска типографія.
- СУМ (1970–1980). Словник української мови: в 11 т. / голова ред. кол. І. К. Білодід. Київ: Наукова думка.
- Теодорович, Н. И. (1891). Город Заславль Волынской губернии. Исторический очерк. Почаев: Типография Почаево-Успенской лавры.
- Торчинська, Н. М., Торчинський, М. М. (2008). Словник власних географічних назв Хмельницької області. Хмельницький: Авіст.
- Тупиков, Н. М. (1903). Словарь древнерусских личных собственных имен. С.-Петербург: Типография Н. Н. Скороходова.
- Худаш, М. Л. (2004). Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від апелативних антропонімів). Львів: Ін-т народознавства НАН України.
- Чучка, П. П. (2005). Прізвища закарпатських українців: історико-етимологічний словник. Львів: Світ.

- Шульгач, В. П. (2015). Нариси з праслов'янської антропонімії. Київ. Ч. ПІ.
- Шульгач, В. П. (2019). Нариси з праслов'янської антропонімії. Київ. Ч. VI.
- ЭССЯ (1974–2018). Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / под ред. О. Н. Трубачева, А. Ф. Журавлева, Ж. Ж. Варбот. Москва: Наука. Вып. 1–41.
- AHRP (1899–1904). Atlas historyczny Rzeczy Pospolitej Polskiej. Epoka przełomu XVI-go na XVII-sty. Dział II-gi: Ziemie ruskie Rzeczypospolitej / oprac. i wyd. A. Jabłonowski. Warszawa; Wiedeń.
- AS (1887–1910). Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie / pod kier. Z. L. Radziwińskiego. Lwów. T. I–VII.
- Rječnik (1880–1976). Rječnik hrvatskoga ilirskoga jezika / obrad. D. Daničić, M. Valavac, P. Budmani, T. Maretić et al. Zagreb: Zavod za lingvistička istraživanja. D. I–23.
- Rymut, K. (1999–2001). Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN. T. I–II.
- SG (1880–1902). Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego. T. I–XV.
- SJ (1975). Słownik imion / oprac. W. Janowa, A. Skarbak, B. Zbijowska, J. Zbinowska. Wrocław etc.: Wyd-wo Zakład narodowy im. Ossolińskich.
- Żdz. (1876–1915). Źródła dziejowe / wyd. A. Jabłonowski. Warszawa. T. I–XXIV.

ЕЛЕКТРОННІ ПЕСУПСИ

<https://km-oblrada.gov.ua/khmelnysky-region/administrative-territorial-structure/>

REFERENCES

- ATP (1947). Ukrainiska RSR. Administratyvno-terytorialnyi podil na 1 veresnia 1946 roku. Vydannia pershe. Kyiv: Ukrpolitvydav. [In Ukrainian].
- AYUZR (1859–1914). ArhivYUgo-ZapadnoiRossii, izdavaemii komissieyu dly arazbora drevnih aktov [...]. Kiev: Tipografiya G. T. Korchak-Novickogo. CH. I–VIII. [In Russian].
- Birila, M. V. (1969). Belaruskaya antrapanimiya. 2: Prozvishchi, utvaraniya ad apelyatiynai leksiki. Minsk: Navuka i tehnika. [In Belorussian].
- Buchko, D. H. (1970). Ukrainian toponyms on -ivtsi, -intsy in the XIV–XV centuries. *Questions of the history of the Ukrainian language* / Vidp. red. L. L. Humetska. Kyiv: Naukova dumka P. 88–101. [In Ukrainian].
- Buchko, D. H. (2010). Analiz oikonimii konkretnoho rehionu kriz pryzmu nominatsii (na materialy oikonimii Ternopilshchyny). *Prace Komisji językoznawczej [Poznańskie towarzystwo przyja ciół nauk. Wydział filologiczno-filozoficzny. Komisja językoznawcza]*. T. 56: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii* / Pod red. J. Sarnowskiej-Gieging i M. Graf. Poznań. S. 315–324. [In Ukrainian].

- Volosti (1885). Volosti i vazhneishie seleniya evropeiskoi Rossii. Po dannim obsledovaniya, provedennogo statisticheskimi uchrezhdeniyami Ministerstva Vnutrennih Del, po porucheniyu Statisticheskogo Soveta. Vip. III. Gubernii Malorossiiskie i YUgo-Zapadnie. Sankt-Peterburg: Tipografiya Ministerstva Vnutrennih Del. [In Russian].
- Haborak, M. M. (2019). Prizvyshcha Halytskoi Hutsulshchyny. Etymolohichnyi slovnyk. Ivano-Frankivsk: Misto NV. [In Ukrainian].
- Gul'dman, V. K. (1893). Naseleennie mesta Podolskoi gubernii: alfavitnii perechen naseleennykh punktov. Kamenec-Podolskii: Tipografiya Podolsk. gubernsk. pravleniya. [In Russian].
- Dyka, L. L. (2007). Oikonimy Vinnychchyny, motyvovani slov'ianskymy osobovymy imenamy. *Studii z onomastyky ta etymolohii. 2007 / Vidp. red. V. P. Shullhach. Kyiv, 2007. S. 86–97.* [In Ukrainian].
- ESUM (1982–2012). Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: U 7 t. Za red. O. S. Melnychuka. Kyiv: Naukova dumka. T. 1–6–. [In Ukrainian].
- IMSKh (2011). Istoriia mist i sil Khmelnychchyny (za pratsiamy Yu. Y. Sitsinskoho i M. I. Teodorovycha). Navch. posibnyk / Uporiad. Tymoshchuk O. Khmelnytskyi: Polihrafist. [In Ukrainian].
- Karpenko, Yu. O. (1964). Toponimika hirskykh raioniv Chernivetskoi oblasti. Konspekt lektsii. Chernivtsi, 1964. [In Ukrainian].
- Karpenko, Yu. A. (1974). Toponymic reconstruction of geography and geographical reconstruction of toponyms. *Actes du XI-e Congres international des Sciences onomastiques* (Sofia, 28.VI–04.VI. 1972). Sofia. Vol. 1. P. 465–473. [In Russian].
- Korduba, M. (1938). Shcho nam kazhut nazvy osel? Lviv. [In Ukrainian].
- Krykun, M. (2015). Dokumenty komisarskoho sudu Podil'skoho voievodstva 1678–1679 rokiv. Lviv: V-vo Ukrain'skoho katolytsk. un-tu. [In Ukrainian].
- Kupchynska, Z. (2011). Oikonimna arkhaika Ukrainy. *Pysemnipam'iatky: suchasne prochyttannia / Vidp. red. H. Dydyk-Meush. Lviv: In-tukrainoznavstva im. I. Kryp'iakovycha NAN Ukrainy. S. 139–148.* [In Ukrainian].
- LRS (1949). Latyns'ko-russkii slovar / I. H. Dvoreckii, D. N. Korolkov. Moskva: Gos. izd-vo inostr. i nacion. slovarei. [In Russian].
- Mykhailovskiy, V. (2021). ISTORIIA, MOVA, HEOHRAFIIA: toponimy serednovichnoho Podillia. Kyiv: Tempora. [In Ukrainian].
- Nimchuk, V. V. (1966). Ukrainska onomastychna terminolohiia (proekt). *Povidomlennia Ukrain'skoi onomastychnoi komisii / Vidp. red. K. K. Tsiluiko. Kyiv, Vyp. 1. S. 24–43.* [In Ukrainian].
- PUM (1875). Special'naya karta Evropeiskoi Rossii [Pravoberezhnaya Ukraina i Moldaviya] / Pod red. Strelbickogo. B. m. [In Russian].
- Reiestr (2014). Reiestr Viiska Zaporozkoho 1649 roku (alfavitnyi pokazhchyk prizvyshch) / uporiad. k. ist. n. V. F. Kovalchuk. Kyiv: DP «NVTs «Priorytety». [In Ukrainian].

- SVHN1a (2015). Slovnyk vlasnykh heohrafichnykh nazv Yarmolynechchyny: slovnyk toponimiv / ukklad. Moskalenko V. M., Slobodian A. L. Yarmolyntsi. [In Ukrainian].
- SKER (1875). Specialnaya karta Evropeiskoi Rossii / Izd. Voенno-topograficheskogo otdela Glavnogo SHTaba. Bez m. i. [In Russian].
- SNM (1906). Spisok naseleennykh mest Volinskoj gubernii. ZHitomir: Volinskaya gubernsk. tipografiya. [In Russian].
- SUM (1970–1980). Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t. / holova red. kol. I. K. Bilodid. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Teodorovich, N. I. (1891). Gorod Zaslavl Volinskoj gubernii. Istoricheskii ocherk. Pochaev: Tipografiya Pochaevo-Uspenskoj lavri. [In Russian].
- Torchynska, N. M., Torchynskyi, M. M. (2008). Slovnyk vlasnykh heohrafichnykh nazv Khmelnytskoi oblasti. Khmelnytskyi: Avist. [In Ukrainian].
- Tupikov, N. M. (1903). Slovar drevnerusskikh lichnih sobstvennykh imen. S.-Peterburg: Tipografiya N. N. Skorohodova. [In Russian].
- Khudash, M. L. (2004). Ukrainski karpatski i prykarpatski nazvy naselennykh punktiv (utvorennia vid vidapeliatyvnykh antroponimiv). Lviv: In-t narodoznavstva NAN Ukrainy. [In Ukrainian].
- Chuchka, P. P. (2005). Prizvyshcha zakarpatskykh ukraintsv: Istoryko-etymologichnyi slovnyk. Lviv: Svit. [In Ukrainian].
- Shulhach, V. P. (2015). Narysy z praslov'ianskoj antroponimii. Kyiv. Ch. II. [In Ukrainian].
- Shulhach, V. P. (2019). Narysy z praslov'ianskoj antroponimii. Kyiv. Ch. VI. [In Ukrainian].
- ESSYA (1974–2018). Etimologicheskii slovar slavyanskih yazikov: Praslavyanskii leksicheskii fond / Pod red. O. N. Trubacheva, A. F. ZHurvleva, ZH. ZH. Varbot. Moskva: Nauka. Vip. 1–41–. [In Russian].
- AHRP (1899–1904). Atlas historyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Epoka przelomu XVI-go na XVII-sty. Dzial II-gi: Ziemie ruskie Rzeczypospolitej / Oprac. i wyd. A. Jablonowski. Warszawa; Wiedeń.
- AS (1887–1910). Archiwum ksiądzów Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie / Pod kier. Z. L. Radziwińskiego. Lwów. T. I–VII.
- Rječnik (1880–1976). Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika / Obrad. D. Daničić, M. Valavac, P. Budmani, T. Maretić et al. Zagreb: Zavod za lingvistička istraživanja. D. 1–23.
- Rymut, K. (1999–2001). Nazwiska polaków. Słownik historyczno-etymologiczny. Kraków: Wyd-wo Instytutu języka polskiego PAN. T. I–II.
- SG (1880–1902). Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. Warszawa: Nakł. F. Sulimierskiego, W. Walewskiego. T. I–XV.
- SJ (1975). Słownik imion / Oprac. W. Janowa, A. Skarbek, B. Zbijowska, J. Zbinio-wska. Wrocław etc.: Wyd-wo Zakład narodowy im. Ossolińskich.
- Żdz. (1876–1915). Źródładziejowe / Wyd. A. Jablonowski. Warszawa. T. I–XXIV.

ELEKTRONNI RESURSY

<https://km-oblrada.gov.ua/khmelnysky-region/administrative-territorial-structure/>

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті проаналізовано шість ойконімів сучасної Хмельницької області з формантом *-ин-ці* (Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкутинці, Путринці, Сирватинці), цікавих із погляду мотивації їхніх твірних основ (групові назви мешканців) посесивами, похідними від антропонімів, не збережених в українському іменникові. Запропоновано етимологічну інтерпретацію відповідних власних особових назв: *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата.

Мета. Установити первинні (історичні) форми ойконімів Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкутинці, Путринці, Сирватинці. Здійснити їх словотвірний аналіз. Проетимологізувати антропоніми, твірні для відповідних ойконімооснов, з'ясувати мотивацію їхньої апелятивної семантики.

Об'єкт дослідження. Ойконіми Хмельниччини з формантом *-ин-ці*, а саме — Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкутинці, Путринці, Сирватинці; **предмет** — словотвірна характеристика зазначених ойконімів, етимологічний (дериваційний і семантичний) аналіз твірних антропонімів *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата.

Методи дослідження. Для аналізу дібраних ойконімів застосовано описовий метод, за допомогою якого схарактеризовано словотвірну структуру назв Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкутинці, Путринці, Сирватинці, а також прийом етимологічного аналізу — встановлено етимони твірних антропонімів *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата.

Результати дослідження. Визначено посесиви із суфіксом *-ин*, базові для групових назв мешканців, твірних для ойконімів Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкутинці, Путринці, Сирватинці. Відновлено твірні для них антропоніми *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата. Встановлено етимологічні форми для зазначених власних особових назв. З'ясовано мотивацію семантики їхніх основ.

Висновки. На основі аналізу історичних форм ойконімів Вербородинці, Волудринці, Моломолинці, Мушкутинці, Путринці, Сирватинці встановлено первісні (фонетично) форми Вельбородинці, Володринці, Мозготинці, Серватинці. Назва Путринці не зазнала структурних змін у процесі свого функціонування. Доведено, що твірні антропоніми *Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' *Потра(я), *Сервата

*сформувалися на місцевому українському ґрунті здебільшого як прізвиськові власні особові назви (*Вельборода, *Волод(ь)ра, *Моломола ' *Маломола, *Мозгота, *Путра(я) ' Потра(я)) і лише ім'я *Сервата — як народнорозмовний варіант до християнського Серватій. На підставі етимологічного аналізу вказаних антропонімів встановлено їхні етимони, які мають переважно слов'янську природу, за винятком генетично латинського імені Серватій.*

Ключові слова: антропонім, групові назви мешканців, дериваційна модель ойконімів із формантом -ин-ці, первинна форма, прізвисько.

Стаття надійшла 18 жовтня 2022 р.